

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINĂ — JURISPRUDENȚĂ — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE

DIRECTOR: D. ALEXANDRESCO

PRIM-REDACTOR: ION N. CESĂRESCU

A B O N A M E N T U L

Pe an, în România	30 lei
6 luni	16 „
3 luni	8 „
Străinătate: 40 lei pe an, 20 pe 6 luni	

A P A R E

De două ori pe săptămână sub redacțiunea unui comitet

Abonamentele se plătesc tot-d-a-una înainte

REDACȚIA & ADMINISTRAȚIA

BUCUREȘTI

5 — Calea Rahovei — 5

Lângă Palatul justiției

S U M A R

Situațiunea juridică în România a Societăților constituite în străinătate, de d-l N. D. Chirculescu.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ:

Curtea de apel din București. s. I: G. G. Mironescu și Preotul Marin Brad cu St. G. Carpen și Primăria București, cu o Adnotație de d-l I. Tanoviceanu.

SITUAȚIUNEA JURIDICĂ ÎN ROMÂNIA

Societăților constituite în străinătate

Art. 239 C. com.

Codul nostru comercial, în art. 236 — 250, regulează modul și formele după care pot funcționa în mod permanent în România societățile constituite în ară străină, deosebind cazul cind ele fac în România operațiuni permanente secundare de acela cind fac operațiuni permanente principale.

Asupra acestor dispozițiuni, în special asupra art. 239 care e cel mai important, vom face desvoltări pe cit sunt permise aci; remarcăm însă că dispozițiile art. 236 urm. C. com. nu privesc de loc pe societățile străine care, — trăind, funcționând în străinătate, unde au principalul lor așezămînt, principala întreprindere, — fac în România numai operațiuni izolate de comerț.

Unor asemenea societăți și pentru asemenea fapte li se aplică, indiferent că e vorba de o colectivitate, regula după care străinii se bucură în România de aceleași drepturi civile ca Români, cu restricțiunea cazurilor legiferate în art. 236 250 C. com.

Sistemul acesta e consacrat de jurisprudența noastră (!) și e inutil să dăm rațiuni noi care nu folosesc mai mult de cit cele admise de jurisprudență; — art. 78 C. com. dă personalitate juridică societăților în nume

colectiv, în comandită și anonime, iar art. 11 C. civ. decretează că străinii se bucură în deobște de aceleași drepturi civile ca românii; în afară de aceasta locuitorul român care contractează cu o societate străină îi recunoaște, circumscris la afacerea contractată, în mod implicit dreptul de a putea fi reclamat judecătorește de acea societate înaintea Tribunalului român, ca corolariu firesc al art. 54 Pr. civ. și 13 C. civ., după care și românul ar putea chema societatea străină în judecata Tribunalului român.

Art. 14 C. civ. dă și el un argument destul de temeinic soluțiunei acesteia.

* * *

Cînd însă aceste societăți, în loc de fapte izolate, voesc să facă operațiuni permanente în România, activitatea ca și existența lor juridică sunt subordonate îndeplinirii prealabile a unor anumite condițiuni prescrise de lege; legiuitorul român nu putea lăsa drum liber societăților străine de a trăi în mod permanent la noi după placul lor, căci pe de o parte era injust să fie atît de larg cu societățile străine cînd cu cele române e de o severitate excesivă, iar pe de alta era dator să înlăture o concurență neînfrînată și periculoasă a străinilor, căci aceasta ar fi zădărnicit tendința legitimă de a creia măcar un început de comerț și industrie națională care să ne asigure o oare care independență economică.

Iată pentru ce vedem în art. 236 urm. C. com. prescrise anumite formalități cărora trebuie să se supună societățile străine care vor să înființeze în România un sediu secundar, iar în art. 239 alte formalități pentru societățile care au în România obiectul principal al întreprinderii lor.

Observăm însă că, în deosebirea pe care o face între o categorie de societăți străine și cealaltă, legiuitorul nu lasă să se întrevadă criteriul precis care l-a călăuzit, ceea ce e regretabil, căci dă loc discuțiunilor care numai dreapta aplicare a legii n'o pot garanta.

Avut-a în vedere sediul său obiectul de întreprindere, ori pe amîndouă la un loc? Noi credem că sediul nu ne poate călăuzi și că, pentru a fi în sensul legii, obiectul întreprinderii e singurul care decide în deose-

(1) Cas., S. II, Dec. 127 din 9 Mai 1901. Curierul Judiciar, No. 74/902. Cas., S. I, Dec. 186 din 29 Aprilie 1904. Curierul Judiciar, No. 41/904.

birea ce trebuie să se facă; vom arăta mai la vale pe ce ne întemeiem această convingere.

* * *

Art. 239 se ocupă de societățile constituite în străinătate însă care au în România sediul și obiectul principal al întreprinderii lor și decide că aceste societăți, de și constituite în străinătate, vor fi supuse, chiar pentru forma și validitatea actului lor constitutiv, la toate dispozițiunile prezentului codice, rămânând supuse și la îndatoririle impuse societăților care instituie în România un sediu secundar, — se vor constitui prin urmare conform prescripțiunilor Codului român pentru societățile care se constituiesc în România.

O asemenea societate se va constitui prin urmare prin act privat sau autentic după cum e în nume colectiv sau anonimă; în acest din urmă caz trebuie să aibă cel puțin 7 asociați, unicul administrator sau o treime trebuie să fie români, va trebui să se consemneze fracțiunea de capital prevăzută în lege, administratorii trebuie să depună garanție, acțiunile să fie de minimum 100, 200 și 500 lei după cazuri, etc...; deosebit de aceasta vor îndeplini și celelalte forme prescrise de art. 237, 238, 244 și 245 C. comercial.

Este foarte adevărat că e greu de înțeles rostul părții finale a art. 239 care impune cu o severitate exagerată și nejustificată și formalitățile prescrise pentru înființările de sedii secundare; aceasta face să fie dificil a se preciza care din aceste formalități trebuiesc îndeplinite de societățile cu sediul și obiectul principal în România, căci e greu a se urma întocmai litera textului, fiind dispozițiuni care nu se pot concilia în toate amănuntele.

Se înțelege de la sine că nu e aci locul să examinăm fiecare formalitate în parte; ne-am propus numai să dăm o soluțiune după care să găsim un drum de urmat în modul de a înțelege și aplica cele două dispoziții ale art. 239 la un loc.

După părerea noastră, de și soluțiunea nu e de loc curmătoare, credem că, în specie, nu trebuie să ajungem cu interpretarea la complectă abrogare a părții finale a art. 239, ci să conciliem ambele părți în așa fel ca să fim cit se poate mai aproape de textul legii și mai ales de scopul urmărit de legiuitor cu creierea formalităților pentru societățile constituite în străinătate.

Orî cit de defectuos ar fi art. 239 interpretul nu poate abroga textul, aceasta fiind treaba legiuitorului care sperăm că nu va întârzia s'o facă.

Motivele distincțiunilor din art. 237 și 239.

Din citirea textelor respective vedem că societăților care stabilesc în România un sediu secundar sau o reprezentanță, legiuitorul le respectă constituirea după legile locului de origine; le impune însă formalități secundare ca publicarea actelor, autorizățiunea guvernului și depunerea de cauțiune, menite a garanta seriozitatea

societății și a asigura executarea obligațiunilor contractate de ea în România; în ce privește pe societățile care se constituiesc în străinătate însă care au în România sediul și obiectul principal al întreprinderii, legea le impune să se constituie conform Codului român întocmai cum se constituiesc societățile din țară.

În aceste dispozițiuni legiuitorul a fost foarte rezonabil:

În adevăr, pentru prima categorie de societăți străine, e de toată evidența că nu era permis legiuitorului român să se amestice în modul lor de constituire, căci nu se poate cere unei societăți să aibă în vedere altă lege de cit aceea a țării unde înțelege să trăiască în momentul constituirii; e o enormă absurditate și imposibilitate a se cere unei societăți să aibă în vedere la constituirea ei legislațiile tuturilor țărilor în care e posibil să-și întindă mai tirziu cercul operațiunilor sale.

Iată de ce, prin urmare, în art. 237, 238, 244, 245 și 246 legiuitorul, respectînd constituirea societății după legea străină, îi impune numai formalități secundare relative la modalitatea funcționării ei în țară.

Cu totul altfel e pentru celelalte societăți din art. 239; în acest caz amestecul legii române era indicat, căci atunci cînd o societate se constituie în străinătate în scopul de a-și duce viața sa în România, cînd în momentul constituirii nu e decisă în mod definitiv de cit la o activitate exclusivă în România, de ce să i se permită a se pune la adăpostul unei legi străine într-o cestiune care interesează exclusiv pe români și în care prin urmare numai legea română e în drept să decidă?

De ce, cînd obiectul întreprinderii e românesc, am creia o situație privilegiată societății dacă se constituie în străinătate și i-am impune legea noastră severă dacă s'ar constitui aici?; de ce am lăsa românilor posibilitatea ca, pentru o întreprindere în România, să se sustragă legii ducîndu-se să constituie societatea într'un Stat, ca Anglia de exemplu, unde se poate constitui o societate numai pe baza promisiunii a 7 inși de a da cite o liră?

Iată de ce se impune acestor societăți prin art. 239 obligațiunea ca, ori-unde s'ar constitui, să se constituie după legea noastră; art. 239 e prin urmare o dispozițiune de ordine publică la care nu se poate deroga nici pe față nici deghizat.

* * *

Societățile care au sediul principal în străinătate și obiectul principal al întreprinderii în România intră în prevederile art. 239?

La această cestiune răspundem de la început în mod afirmativ căci, dacă n'ar fi alte considerațiuni, ar fi de ajuns numai aceea că, dacă aceste societăți nu intră exact în art. 239, apoi cu atît mai mult nu intră în art. 237 și 238 care vorbesc de un sediu secundar, o reprezentanță, iar nu de o întreprindere principală cum e în cazul nostru; așa fiind, cazul nostru e mult mai

apropiat de art. 239 de cît de art. 237, ceea-ce după toată logica face aplicabil art. 239 și în acest caz.

Sunt însă rațiuni mai puternice care nu lasă nici o urma de îndoială asupra temeiniciei acestei soluțiuni.

Am văzut mai sus care e motivul pentru care legiuitorul român se amestecă în chiar modul de constituire al societății: motivul se găsește chiar în lucrările pregătitoare și raportul oficiului central asupra proiectului de lege a societăților în Italia, după cum e învederat prin monografia publicată în *Journal du droit international privé* pe 1888, în care, la pag. 331, distinsul profesor italian *Guattiere Danieli* explică că textul art. 230, partea finală C. italian (239 român), urmărește un dublu scop:

«1° D'empêcher les italiens d'aller constituer des sociétés a l'étranger, pour se soustraire à l'observation des lois italiennes parfois plus rigoureuses que les lois étrangères ;

«2° D'empêcher les étrangers de se constituer en société pour exercer exclusivement et principalement leur industrie en Italie sous la forme sociale, sans se soumettre aux dispositions des lois italiennes. Il parut, en effet, injuste et contraire à l'intérêt national de faire une situation privilégiée à des telles sociétés eu égard aux sociétés nationales. Il parut en outre dangereux de permettre de ne pas remplir les conditions légales jugées nécessaires pour protéger les intérêts multiples engagés dans les sociétés commerciales».

Acelaș lucru îl spune *Mancini* care zice că, fără art. 230 (239 român)—«prea ușor le-ar răuși său naționalilor de a se transporta în străinătate spre a redacta actul constitutiv al propriei lor societăți, pe cît timp legile străine ar fi mai largi de cît cele naționale și de a institui apoi pe teritoriul național sediul principal al întreprinderii lor, **său străinilor a se sustrage de la observarea legii naționale, stipulînd la ei a casă actul constitutiv, pentru a consuma apoi în Italia acelaș joc**» (2).

Acesta fiind în mod indubitabil scopul urmărit de legiuitor în art. 239, e clar că legiuitorul nu a putut da sediului în art. 239 vr'o importanță oare care; în adevăr, ceea-ce poate aduce românilor prejudiciul, pe care art. 239 a vrut să-l evite, nu e sediul societății căci puțin îi pasă legiuitorului dacă sediul e aici sau aiurea; art. 239 fiind menit a proteja interesele naționale, e evident că protecțiunea se ia în contra a ce poate vătama,—obiectul întreprinderii,—iar nu contra aceea-ce nu poate face nici un rău,—sediul.

Ce poate supăra pe români dacă birourile societății sunt la Predeal ori la Brașov, dacă societarii discută la București ori la Berlin? Acest lucru nu ar fi meritat atîta preocupare, și de aceea nu putem presupune că legiuitorul să fie pînă într'atîta de lipsit de bun simț în cît să fie de o excesivă severitate cu cei de aci, iar

pe cei de dincolo să-i lase de capul lor, de și unii și alții n'au altă întreprindere de cît în România.

E clar, prin urmare, că numai obiectul întreprinderii era de natură să alarmeze pe legiuitor și să justifice art. 239, iar nici de cum sediul inofensiv al societății.

* * *

Dacă facem din chestiunea sediului o condiție sine qua non a aplicării art. 239, ajungem fatalmente la concluziunea că art. 239 n'are nici un rost, nici o utilitate, căci cu art. 239 ast-fel înțeles, individul e stăpîn să se conforme legilor țării său nu.

Am arătat că art. 239 vrea să împiedece pe români său străini de a se sustrage legii române relative la societăți. Apoi ce e mai ușor românilor său străinilor, care vor să se sustragă Codului român, de cît să-și stabilească sediul în altă parte, căci sediul ori unde ar fi nu-i împiedică în nimic în unica lor întreprindere în România?

Ce mai e atunci cu art. 239 cînd sediul poate fi pus ori unde? Cine, nedispunînd de capital, și-ăr pune sediul în țară și nu l-ar pune în altă parte, bătîndu-și joc de legea românească?

Admirabilă interpretare e aceasta, după care se poate eluda scopul art. 239, care articol vrea și el să împiedice eludarea Codului comercial!

Cred.că e destul de învederat absurdul la care ajungem dacă susținem că pentru aplicarea art. 239 trebuie ca și sediul principal să fie neapărat în România.

Logica juridică cea mai elementară învață de alt-fel că, interpretînd un text, nu trebuie să ajungem la soluțiuni care vin în contra scopului și rațiunei textului, căci atunci e dovadă că suntem pe drum greșit; nu putem atribui legiuitorului ca într'o chestiune de gravă ordine publică să lase aplicarea legii la discrețiunea celor pe care a vrut să-i înfrîneze.

În afară de considerațiunile de mai sus trebuie să arătăm că de alt-fel cuvîntul «sediū» nu are în docrină un sens bine determinat, căci prin el se înțelege cînd centrul de activitate al societății, cînd locul unde este instalată administrația și unde au loc adunările acționarilor; în art. 237 și 238 se vede că legiuitorul nu dă cuvîntului «sediū» un sens special, căci înțelege prin el și «obiectul secundar de întreprindere»,—aceasta ne face să credem că și în art. 239 vorbind de «sediul și obiectul principal» legiuitorul întrebuițează două expresiuni reprezentînd în judecata sa una și aceeași rațiune, voină să înțeleagă că vorbește de întreprindere în întregimea ei.

Să se noteze însă că art. 236 nu vorbește de «*sediul social*» ci de «*sediul întreprinderii*» căci o societate poate avea sediul social unde-va, și sediul întreprinderii în altă parte.

Sediul întreprinderii unei societăți nu este acolo unde e sediul social, ci acolo unde e centrul de exploatațiune: «on ne saurait considérer comme le centre des affaires d'une société, le lieu où elle n'a, ni atelier,

(2) Vezi *Gr. V. Maniu*, Dr. Comerc., I, pag. 300.

ni usine, ni magasin, mais où les actionnaires et les administrateurs tiennent leurs séances en vertu des status... »⁽³⁾.

De ce dar să discutăm atît, în jurul sediului principal, cînd textul art. 239 vorbește clar de «sediul întreprinderii» care nu poate fi de cît acolo unde e întreprinderea însăși?

Chestiunea aceasta în Italia nu mai formează obiect de discuțiune; acolo jurisprudența e constantă în a decide că art. 230 al. ult. (239 român) se aplică societăților străine care au obiectul principal al întreprinderii în Italia, *chiar dacă sediul principal ar fi în străinătate* ⁽⁴⁾.

* * *

Am zis că la noi chestiunea sediului în ce privește pe societățile străine joacă un rol secundar în chestiunea de care tratăm; urmărind origina art. 239 ne convingem despre aceasta și vedem că nici o apropiere nu poate fi între sistemul legiuitorilor italian și român de o parte și acel al sistemului francez pe de alta.

În Franța, în adevăr, nu era nimic legiferat în privința funcționării societăților străine; abia prin 1849, în urma unui conflict cu Belgia, s'a admis prin tratat reciprocitatea pentru societățile străine, iar prin legea din 1857 s'a impus societăților străine pentru a putea funcționa în Franța obligațiunea de a obține în prealabil autoriizațiunea guvernului francez ⁽⁵⁾.

Cu toate acestea nici azi nu e legiferată și a rămas în domeniul problemelor juridice chestiunea: după care lege se va constitui o societate străină?

S'a dat soluțiuni diferite:

Unii considerînd că societățile anonime pot avea un quasi-statut personal au decis că societatea creată în Belgia, de exemplu, este și rămîne belgiană și cînd lucrează permanent în Franța, deci se va constitui după legile belgiene și va avea existență de plin drept în Franța ⁽⁶⁾.

Alt sistem susține că, în ce privesc societățile colective și comandită simplă, naționalitatea membrilor societății decide de naționalitatea ei, deci asociații germani constituiesc o societate germană și, indiferent de

locul constituirii, se vor conforma legii germane ⁽⁷⁾.

Alt sistem, cu mare trecere, admite că *sediul* unei societăți e cel care decide de naționalitatea ei și deci de formele după care se va constitui ⁽⁸⁾.

Cum se vede la francezii în toate cazurile *se ia de normă naționalitatea* iar aceasta depinde în doctrină și jurisprudență fie de locul unde ia naștere societatea fie, în sistemul mai mult admis, după sediul ei ⁽⁹⁾.

În codul Italian și cel român chestiunea e legiferată; indiferent că o societate constituită în străinătate va fi considerată ca națională sau nu, legiuitorul cere în mod imperios acestor societăți să se constituie conform legilor naționale.

E adevărat că art. 230 C. italian spune: Le società costituite in paese estero, le quali hanno nel Regus la loro sede, e l'oggetto principale della loro impresa sono considerate come società nazionali e sono soggette, anche per la forma e validità del loro atto costitutivo, benchè stipolato in paese estero, a tutte le disposizioni del presente Codice,—pe cînd în art. 239 român lipsesc cuvintele «*sono considerate come società nazionali*».

Ce rezultă de aci? Rezultă oare că legiuitorul român, consideră aceste societăți ca străine ⁽¹⁰⁾ și dacă ar fi așa înseamnă că le permite a se constitui după legea țării lor?

Pentru cei ce ar susține aceasta n'ar fi de cît un răspuns de dat care nu suferă replică: să înlocuim în art. 239 cuvintele din Codul italian «*sono considerate come società nazionali*» prin «*sunt considerate ca societăți străine*» și avem atunci:

«Societățile care, de și constituite în țară străină, au

⁽⁷⁾ Brocher, Cours de dr. intern., t. I, p. 194; Trib. Seine 26 Maiu 1884, S. 1888, 2. 89. Trib. Périgueux, 6 août 1891, le Droit, du 29 Sept. 1891.

⁽⁸⁾ Vavas seur, J¹ du Dr. Inter. pr. 1875, p. 349; Charvet, p. 130; Pipi, p. 169; Lefèvre, J¹ du Dr. Int. pr. 1882, p. 403; Thaller, R. crit. de législ. et de jurispr. 1883, p. 340, și ann. de dr. com. 1890, 2. 26. Pic, J¹ du dr. Int. pr. 1892, p. 581; Leven, p. 47.

Cass: 30 Déc. 1840 D. P. 1841. 1. 87.—17 Avr. 1866. S. 1886. 1. 191.—20 Juin 1870 D. P. 1870. 1. 416.—Paris, 23 Janv. 1889 Rev. des Soc. 1889, p. 193.—Cass. 26 Mars 1898 Rev. des Soc. 1898, p. 255.

Vezi Pandectes françaises, Rép. Sociétés, II, No. 16819, 16842.

⁽⁹⁾ Nu se închină însă nici francezii fără nici o moderațiune sediului, căci autorii serioși susțin că pentru a închide drumul fraudelor, nu trebuie ca naționalitatea să depindă nici de locul unde ia naștere actul constitutiv, nici de sediul social. «Faire dépendre la nationalité d'une société du choix du siège social fait par les fondateurs, ce serait donner à ces derniers la faculté de se soumettre ou d'échapper, à leur gré aux dispositions restrictives de la loi». Pandectes, loc. cit. No. 16898—16811, 16837—16841.

Sic: Lyon-Caen et Renault, Traité II. No. 1164—1166: Houpin, t. II, No 1223; P. Pont, 2. 1856; Weiss, t. II, No. 415—418; Floucaud-Penardille, t. 2, No. 1026; Vincent et Penard, Sociétés, No. 6; Despagnet, No. 51; Leven, p. 41; Boistel, No. 396 ter; Asser et Rivier, p. 197; Surville et Arthuis, No. 456.

⁽¹⁰⁾ Casația Română la 23 Aprilie 1889 a decis că și la noi societățile cuprinse în art. 239 sunt considerate ca române.

⁽³⁾ V. Pandectes françaises, Rép., Sociétés, I, n. 4954 Sic; Dalloz, Supplément, Vol. 16, Sociétés, No 2257. 2258; Rousseau, n. 2058; Camberlin, p. 216; Carle et Dubois, n. 21; Pic, p. 60; Lyon-Caen, J¹ de sociétés, 1880, p. 36; L. Caen & Renault, Traité, 2, n. 1152; Duvi vier, p. 67; Vavas seur, n. 950; Floucaud-Penardille, t. 2, n. 1056.

⁽⁴⁾ V. Pandectes françaises, Rép., Sociétés II, n. 16894; Cpr.—Apel Milano, 30 Nov. 1883—idem 14 Dec. 1883;—Cas. Roma, 13 Sept. 1887; Curte Torino, 6 Iulie 1897 și 17 Febr. 1899; Curtea Supremă Secțiunii-Unite, 29 Mart. 1898;—Vezi asemenea G. Dienă, Trattato di Diritto Commerciale internazionale, Vol. I, p. 354.

⁽⁵⁾ Pand. fr. Rép. Sociétés, II, No. 16910—16926 incl.

⁽⁶⁾ Alauzet, t. I, n. 631 și 636; Maillard in Pataille 1891, p. 231; Pouillet in Propriété industrielle din Berna din 1 August 1891.

însă în România sediul și obiectul principal al întreprinderii lor, sunt considerate ca străine dar vor fi supuse chiar pentru forma și validitatea actului lor constitutiv, de și încheiat în străinătate, la toate dispozițiunile prezentului codice».

Chiar considerînd ca străine aceste societăți, nu era oare în drept legiuitorul român să le impună condițiunile sub care pot trăi în România, condițiuni pe care le-a crezut necesare? pe pămîntul țării nu e oare suveran legiuitorul român?

Cum se poate susține ast-fel că societățile străine cu sediul și obiectul principal în România se vor constitui conform legii străine, pentru că sunt considerate ca străine, cînd art. 239 le spune clar și categoric să se conforme legilor române? Unde mai e atunci art. 239? dăm cu buretele peste el?

Iată deci la ce enormitate ajungem dacă vrem să împămîntenim sistemul francez în legislația noastră cu care nu poate trăi la un loc.

* * *

Nu e nici o posibilitate de apropiere între sistemul nostru în chestiunea care ne preocupă,—cu altfel mai mult cu cît doctrina franceză și în această materie ca în multe altele se dedă la acte de adevărat cosmopolitism, pe cînd legislația italiană și română urmează în marile chestiuni naționale un sistem cu totul opus, cu totul egoist.

Doctrina franceză își putea permite generozitatea de care dă dovadă; Franța e o țară veche, înaintată, nu se putea teme de străini, căci are capitaluri, industrie tare, un comerț foarte însemnat și o conștiință și forță națională care impun,—putea prin urmare să-și permită luxul unei ospitalități exagerate, putea să admită ca străinii să dobîndească imobile rurale, ca străinii să devină cu ușurință cetățeni francezi, ca persoanele morale străine să aibă acelaș statut personal și în Franța și ca societățile străine să trăiască în Franța fără multă greutate.

Noi însă ca și Italia, o țară abia în formațiune, fără capitaluri, fără industrie, fără comerț, în momentul cînd ne-am făurit legile noastre, a trebuit să ne ferim de la început de un singur pericol, de dragostea străinilor; de aceea noi refuzăm străinilor pămîntul nostru rural, le acordăm cu multă greutate cetățenia și deschidem cu multă circumspecțiune porțile țării atît societăților cît și persoanelor morale străine.

Iată de ce pe cînd Franța făcea acte de liberalism cu societățile străine, statele cărora datorăm art. 239 luați cele mai severe măsuri în contra lor, fiind state slabe și deci îndreptățite ca și noi de străini.

Iată cum în Sardinia, după cum ne spune *Danieli* (*Journal du Dr. int. privé* 1088 p. 17):

«Alors que, vers le milieu de ce siècle, on discutait en Belgique et en France la grave controverse relative à la capacité juridique de sociétés étrangères on pro-

mulgait dans le royaume de Sardaigne la loi du 30 Juin 1853. Cette loi, avait surtout pour but :

«1° Dans l'intérêt des contractants, de soumettre les sociétés étrangères aux lois et aux tribunaux de l'Etat et de les obliger a fournir des garanties de nature à assurer leurs engagements :

«2° Dans l'intérêt de sociétés nationales, d'empêcher la concurrence illimitée qui leur était faite par les sociétés étrangères . . . » etc.

De aceeași teamă și cu acelaș scop legiuitorul italian ia dispozițiunile din art. 230, pe care găsindu-le foarte înțelepte le reproduce și legiuitorul român în art. 239, căutînd să fie încă și mai sever prin adausul părții finale a art. 239.

Iată că și din punct de vedere istoric e clar învedereată deosebirea fundamentală de sisteme; această constatare e de natură să tace românilor gustul de a peregrina prin doctrina franceză pentru a pricepe art. 239 român.

* * *

Consecințele neîndeplinirii formalităților legale

De la sine se înțelege că, neîndeplinirea de către societățile străine a formalităților respective face, în primul rînd, ca tribunalele române să fie îndreptățite a le refuza dreptul de a sta în justiție.

Aceasta rezultă în mod clar din coroborarea art. 239, 247 (comp. cu 231 ital.), 98 și 138 C. com. român; și afară de aceasta este știut că dispozițiile de ordine publică sunt sancționate prin nulități absolute.

Dreptul Tribunalului de a decide în această privință îl credem indiscutabil chiar cînd există o autorizațiune a guvernului, căci aceasta cînd e nu se poate socoti că constituie pentru societate un act de naștere care în mod absolut nu ar putea fi atacat.

În primul rînd trebuie să constatăm că nu e scris nicăeri, și nici nu rezultă din vr'un principiu de drept, că Tribunalele, constatînd o violare a legii pe care e chemat s'o aplice, să nu o poată pronunța pentru motivul neobișnuit că un act administrativ ar acoperi nulitatea ce ar rezulta din acea violare.

De alt-fel e neexact a se zice că autorizațiunea Guvernului dă existență în România societății constituite în străinătate, căci existența n'o poate da societății de cît actul ei de constituire, iar nu autorizarea guvernului, măsură de pură administrație, care implică cel mult recunoașterea utilității și seriozității întreprinderii.

Să presupunem că în Germania se constituie o societate cu un capital de 1.000.000 pe care îl destinează cumpărării și exploatarei de terenuri petrolifere în jud. Prahova; vine în țară și obține autorizarea guvernului ca să înființeze un sediu secundar, zicînd că cel principal e în Berlin.

Nu sunt oare tribunalele române în drept să zică: eu constat că tu societate te-ai constituit în străinătate în scopul unei exclusive și principale întreprinderi în

România; decid că și se aplică art. 239 de și al sediul social în Berlin,—aî îndeplinit însă numai formalitățile pentru sediu secundar și aî obținut autorizațiunea guvernului,—nu e de ajuns însă, căci legea română cere ca și formalitățile de constituire să le faci conform ei,—n'aî observat legea, deci nu există.

Discută Tribunalul autorizatiunea guvernului? nu; constată numai că autorizarea guvernului nu era singura formalitate de îndeplinit, saū că în locul ei ar fi trebuit autorizarea Tribunalului român cu toate că actul s'a redactat în străinătate.

În tot cazul în specia de mai sus e o fraudă la lege: faptul unei societăți, care intră în prevederile art. 239, de a obține autorizarea guvernului făcînd să treacă drept operațiune secundară aceea ce constituie unica și principala sa întreprindere și a se sustrage rigorei art. 239, constituie cea mai vădită fraudă la lege.

Cum ar fi de crezut că autorizarea guvernului poate împedica pe un Tribunal de a constata o fraudă la lege cînd Tribunalul, pentru același motiv, poate nesocoti chiar o hotărîre judecătorească definitivă, necum un simplu act administrativ.

În această chestiune putem recurge la jurisprudența franceză, unde în urma legii din 1857 tribunalele au anulat saū considerat ca naționale multe societăți străine, cu toate că aveau autorizatiunea guvernului, ca societăți străine ⁽¹¹⁾.

* * *

Terminăm studiul nostru, sperînd a fi fost cit de aproape de vederile legiuitorului, căci am căutat să-l înțelegem în mod logic și juridic.

Pentru cei lacomi însă de introducerea nelimitată a societăților străine, care au prins de cit-va timp mare dragoste de pămîntul nostru, chestiunea de logică juridică și de interese naționale va cîntări de sigur foarte puțin față cu interesele multor excelențe juridice, în terese pe care aceste societăți le satisfac cu multă generozitate.

Iată de ce pentru mulți nu va fi nici o logică în a observa strict legea contra societăților străine. Cum să ne arătăm Europei că suntem barbari?

Au dreptate; trebuie să fim mai civilizați cu străinii, lăsînd legea d'o parte, de și suntem barbari cu Românii, respectînd-o.

Focșani, 1 Septembrie 1904

N. D. Chirculescu

⁽¹¹⁾ Cass. 25 Febr. 1879, II Trib. comm. 1879, p. 112;—21 Nov. 1889, J¹ Dr. Int. pr. 1889, p. 850;—22 Déc. 1896, idem 1897, p. 364;—20 Janvier 1897, Pand. fr. pér. 1897. I. 419;—Paris, 20 Juin 1874, D. P. 1876. 5. 222;—Trib. corr. Seine, 16 Nov. 1875, J¹ Dr. Int. pr. 1875, p. 45;—Trib. Seine, 11 Mars 1880, Gaz. Trib. 13 Mars 1880;—Trib. Comm. Seine, 27 Août 1891, J¹ Dr. Int. pr. 1891, p. 1241.

În acelaș sens cpr; Vincent et Pénard, Sociétés, n. 13; Deloison n. 164; Vavasour t. II, n. 954;—Leven, p. 150; Floucaud-Pénardille t. 2 n. 1026 bis; Pic, J¹ du Dr. Int. pr., 1892, p. 589.

Vezi asemenea *Pandectes françaises*, Répertoire, Sociétés II, n. 16858, 16859 și mai ales 16860.

JURISPRUDENȚĂ ROMÂNĂ

CURTEA DE APEL DIN BUCUREȘTI, Secția I Audiența de la 28 Iunie 1904

Președenția D-lui SC. POPESCU, Prim-Președinte
G. G. Mironescu și Preotul Marin Brad cu St. G. Carpen și
Primăria București

Deciziunea civilă No. 236

Poprire. — Expropriere pentru cauză de utilitate publică. — Prețul terenului. — Proces pentru fixarea lui. — Începerea negocierilor pentru tranșacție. — Dacă în asemenea stare a pricinii se poate face poprire în miinile administrației expropriante pentru acel preț. — Act de creanță neautentic. — Poprire în baza unui asemenea act. — Validare. — Condiții. — (Art. 455 Pr. civilă). Cesiune. — Ce transmite cedentul cesionarului.

Pactul Quota-litis. — Dacă este nul. — Cînd poate fi declarat nul.

1) În cas de expropriere pentru cauză de utilitate publică, cînd există proces pentru fixarea prețului terenului ce se expropriează, teren intrat deja în domeniul public al comunei expropriante, proces al cărui rezultat final nu se poate rezolva de cit prin plata valorii terenului și cînd deja sunt angajate tratative între administrația expropriantă și proprietarul expropriat pentru a se transige asupra acestui preț, se poate face poprire în miinile comunei expropriante pe sumele ce eventual ar avea de plătit proprietarului expropriat, fie pe temeiul unei hotărîri dacă procesul și urmează cursul, fie pe baza tranșacțiunei dacă părțile ajung la o înțelegere.

2) Creditorul a cărui creanță este constatată prin act scris neautentic poate face poprire chiar înainte de ori ce acțiune, destul numai ca atunci cînd va cere validarea să fi obținut sentința definitivă.

3) Cedentul nu poate transmite cesionarului mai multe drepturi de cit avea și el.

4) Pactul quota-litis ne fiind oprit de o a nume lege, el nu poate fi declarat nul de cit atunci cînd ar fi întemeiat pe o cauză ilicită.

Curtea,

Avînd în vedere apelul făcut de Preotul Marin Brad și G. G. Mironescu contra sentinței trib. Ilfov, secția de notariat cu No. 75/904, prin care: li s'a respins intervențiunea ce făcuse la cererea de validare a popririi făcute de St. G. Carpen în miinile Primăriei comunei București, s'a validat această poprire pînă la concurența sumei de 4750 lei cu dobinzi și cheltuelile prevăzute în sentințele trib. Ilfov secția I cu No. 387/901 și 325/902 ce are a lua de la Elena P. Marinescu zisă și Elena N. Constantinescu acum defunctă și reprezentată prin N. I. Marinescu și N. Constantinescu ca tutori ai minorilor ei copii și s'a condamnat numiții tutori și la 150 lei cheltueli de judecată;

Avînd în vedere că prin apel se tînde la invalidarea acestei popriri pentru următoarele motive: a) că n'ar fi regulat făcută și prin urmare că nu e valabilă, b) că suma poprită aparține Preotului Brad, iar nu defunctei Elena Marinescu zisă și Constantinescu debitoarea lui Carpen, c) că pretinsa creanță a lui Carpen nu poate avea nici un efect contra Preotului Brad și d) că titlu definitiv adică hotărîrile obținute, pe temeiul căruia Carpen a cerut validarea popririi ar fi simulate;

Avînd în vedere că din desbateri și actele produse de părți rezultă: că încă din 1899 Elena Marinescu zisă și Constantinescu care se găsea în proces cu Primăria Capitalei pentru un teren din calea Rahovei ce i fusese cotoptit, a angajat ca avocat al ei pe St. G. Carpen; că drept onorariu și pentru cheltuelile ce urma a fi suportate de acesta pînă la definitivă terminare a pricinii i s'a fixat a patra parte din valoarea procesului, cum constată declarația cu data 6 Octombrie 1899 semnată de Elena G. Marinescu; că nu se contestă nici de apelanți și intimatul Carpen face de alt-fel dovada că a comparut în instanță la mai multe înfățișări; că fiind vorba de revendicarea unui teren care intrase în domeniul public al

comunei, de oare ce se încorporase la o piață, soluția definitivă a procesului nu putea fi alta de cît ca Primăria să răspundă de valoarea terenului; că în acest sens Carpen a făcut demersurile necesare pe lângă Primărie propunând în numele clienței sale încheierea unei transacții cu suma de 35000 lei la care Primăria a răspuns oferind 19000 lei, că pe când se urmau aceste tratative și anume la 23 August 1900 Elena P. Marinescu a dat chiar o petiție Primăriei prin care 'i făcea cunoscut că, din suma asupra căreia va conveni, să libereze a patra parte lui Carpen drept onorariul său de avocat; că la 30 Octombrie 1900 Carpen a și cerut și obținut pe temeiul declarațiunei ce avea din partea Elenei Marinescu, a se popri în mâinele Primăriei Capitalei a patra parte din suma de 19000 lei cît dînsa oferise cu ocazia propunerii de transacție, poprire care s'a și efectuat în mâinele Primăriei în ziua de 3 Noembrie 1900; că posterior și anume la 15 Decembrie 1900 Elena P. Marinescu zisă și Constantinescu, cu act autentic în regulă, cedează Preotului Marin Brad, pentru suma de 15000 lei ori ce sumă de bani ar avea să ea de la Primăria București pentru terenul asupra căruia există proces; că Preotul Brad reluând tratativele cu Primăria, parvine să încheie o transacție și să stingă procesul pentru suma de 30000 lei, din care primește deja 7000 lei, iar pentru restul de 23000 lei face o cesiune Bancei Generale Române, cesiunea care este notificată Primăriei la 29 Iulie 1903; că Preotul Marin Brad a intervenit în instanța de validare a poprirei făcută de Carpen, sub cuvînt că suma poprită 'i aparține lui, iar nu Elenei Mironescu zisă și Constantinescu debitorii acestuia; că G. G. Mironescu a intervenit și el ca creditor al Preotului Marin Brad spre a susține drepturile acestuia și ca să lupte împreună pentru desființarea poprirei;

Avînd în vedere că apelanții pretind că poprirea ar fi neregulată și nevalabilă, că pentru aceasta susțin că Carpen n'avea titlu în condițiile art. 455 Pr. civ. spre a putea cere poprirea; că declarația pe temeiul căreia a cerut această poprire nu determină suma ce 'i se datora de Elena P. Marinescu, că la acea epocă Primăria nu datora acesteia nici o sumă de bani, întru cît procesul era relativ la revendicarea unui teren, și prin urmare nu se putea lua nici o măsură de asigurare;

Avînd în vedere că, în specie procesul fiind pentru un teren intrat în domeniul public al comunei București, unde rezultatul final nu se putea rezolva de cît prin plata valorii lui și cum tratative erau deja angajate între părți pentru încheierea unei transacțiuni pe aceste baze, incontestabil că se putea popri în mâinele Primăriei sumele ce eventual ar fi avut de dat Elenei Marinescu, fie pe temeiul unei hotărîri, dacă procesul 'și urma cursul, fie pe baza transacțiunei dacă părțile ajungeau la o înțelegere;

Avînd în vedere că Carpen avînd o creanță constatată prin act scris neautentic (declarația Elenei P. Marinescu), putea face poprire potrivit art. 455 al. a Pr. civ., chiar înainte de ori ce acțiune, destul numai că atunci când avea să ceară validarea să fi obținut sentința definitivă și așa a și făcut; că nu se poate susține că creanța sa nu era certă și determinată fiind că prin declarație se spune — că el avea drept la a patra parte din valoarea procesului și cum la acea epocă Primăria oferise 19000 lei Carpen a cerut poprirea pentru a patra parte din această sumă, fără a mai aștepta rezultatul definitiv al transacției care 'i ar fi dat drept la mai mult; că dar suma era, dacă nu determinată, dar cel puțin determinabilă; că astăzi este chiar consfințită prin hotărîri judecătorești rămase definitive; că dar primul motiv de opunere invocat de apelanți e ne fondat și trebuie respins;

Avînd în vedere că se pretinde în al doilea rînd că suma nu putea fi poprită, de oare ce Primăria nu datora nimic Elenei Marinescu zisă și Constantinescu, întru cît aceasta cedase toate drepturile sale derivînd din proces Preotului Brad;

Avînd în vedere că nu trebuie uitat că poprirea a fost cerută la 30 Octombrie și s'a efectuat la 3 Noembrie 1900, iar cesiunea către Preotul Brad a avut loc la 15 Decembrie acelaș an, adică posterior poprirei; că, din momentul poprirei, suma poprită era isbită de indisponibilitate în mâinele Primăriei; că ea nu putea fi cedată de Elena Marinescu zisă și Constantinescu și Primăria nu trebuia să fină seamă de această cesiune;

că dar poprirea fiind bine făcută și acest motiv câtă să fie înlăturat ca nefondat;

Avînd în vedere că se pretinde în al treilea rînd că creanța lui Carpen nu poate avea nici un efect față de Preotul Brad care a cumpărat drepturile litigioase ale Elenei Marinescu și care nu mai avea de luat nimic de la Primărie;

Considerînd însă că Elena Marinescu n'a putut trece prin cesiune Preotului Brad mai multe drepturi de cît avea și ea, că din ce avea de luat de la Primărie numita recunoscușe lui Carpen dreptul la a patra parte și avisase și pe Primărie ca să 'i plătească direct acestuia din banii ce 'i ar reveni prin transacțiune, că Elena Marinescu n'a putut ceda și Preotul Brad n'a putut dobîndi prin cesiune de cît cele-l'alte trei părți la care mai avea drept cedenta, că dar și acest motiv trebuie înlăturat ca nefondat;

Avînd în vedere că se invoacă ca ultim motiv nulitatea titlului definitiv, adică a hotărîrilor obținute de Carpen contra moștenitorilor Elenei Marinescu zisă și Constantinescu sub cuvînt că ar fi simulate;

Avînd în vedere că trib. se refuză de a pipăi serioșitatea titlurilor pe temeiul cărora s'a cerut validitatea poprirei, sub cuvînt că n'ar intra în competența sa, ca instanță de urmărire și cu ocazia validărei, să judece și să anuleze titluri definitive ce nu sunt ale sale, acest drept aparținînd instanțelor de fond și formînd obiectul unei acțiuni ordinare; că cu toate acestea fără a trimite pe părți pe calea indicată și a aștepta hotărîrea instanțelor de fond, respinge intervențiunile și validează poprirea, cea ce echivalează cu un refuz de a judeca, o tăgadă de dreptate;

Avînd în vedere că prin nici un text al legii pentru înființarea secției de notariat nu se interzice acestei secțiuni dreptul de a judeca validitatea titlurilor pe temeiul cărora se cere validarea, atunci cînd ele ar fi contestate; că din contră prin art. 463 Pr. civ. se dă în căderile tribunalului investit cu cererea de poprire de a judeca contestațiunile de ori-ce natură, ivite în cursul instanței potrivit regulilor ordinare; că dar dubiul nu poate fi că, Trib. de Notariat Ilfov era dator să judece validitatea titlurilor atacate în simulațiune, și dacă n'a făcut-o, a comis un adevărat exces de putere;

Avînd în vedere că în dovedirea simulațiunei, se invoacă următoarele prezumțiuni: Că Carpen a luat parte numai la cite-va aminări și a dat o petiție la Primărie în numele Elenei Marinescu prin care propunea transacția, muncă care e în disproporție cu onorariul ei și a fixat 4750 lei cum se plînge și Elena Marinescu prin petiția adresată Trib. Ilfov, secția I înregistrată la No. 23515/901; 2) Că tutorii minorilor Elenei Marinescu zisă și Constantinescu s'au lăsat să fie condamnați definitiv, fără a face nici o opunere, cea ce pune în evidență convența dintre ei și Carpen, că aceasta reese din faptul neapăsării lor la interogator, cînd ar fi putut invoca chiar declinatorul de competență, întru cît domiciliul debitoarei și al urmașilor ei este în județul Argeș; 3) Că titlul lui Carpen ar conține pactul *quota-litis* și prin urmare ar fi nul;

Avînd în vedere că întru cît este dovedit, și nu se contestă nici de apelanți, că Carpen ca avocat al Elenei Marinescu zisă și Constantinescu s'a prezentat la toate înfașișurile ce au avut loc înaintea Trib. Ilfov, secția III unde era pendinte procesul cu Primăria, și că el este care a făcut demersurile necesare pe lângă această autoritate pentru a stinge procesul prin transacțiune, ideea de simulație câtă de la început să fie înlăturată; că în vedere că nu s'a putut prevedea de la început cît are să dureze procesul, și cum toate cheltuielile erau a fi suportate de Carpen, suma de 4750 lei fixată ca onorariu nu pare a fi exagerată; că de altmîntrelea, chiar apelanți recunosc că Carpen are drept la un onorariu pentru munca depusă și 'i au oferit înaintea Curței a'î plăti suma de 2000 lei;

Avînd în vedere că față de această recunoaștere ori-ce idee de simulațiune, și prin urmare convența tutorilor, câtă să fie înlăturate. Într'adevăr, tutorii știa că printr-o declarație formală Elena Marinescu zisă și Constantinescu 'și luase obligațiunea de a plăti lui Carpen a patra parte din valoarea procesului, și față de această declarație ori-ce opunere a lor la plată ar fi fost zadarnică; că tocmai de aceea, și pentru a nu expune pe minor la cheltuieli, tutorii s'au lăsat să fie condamnați și nu s'au mai prezentat la interogatoriul cînd au fost

chemați; că chiar de s'ar fi prezentat și propuneau declinatoriul de competență, rezultatul final era că minorii nu puteau scăpa de condamnățiune;

Avind în vedere că convenția tutorilor nu poate fi dedusă nici de împrejurarea că ei știau că dreptul litigios fusese cedat de Elena Marinescu zisă și Constantinescu Preotului Brad, știință pe care apelanții o deduc pentru N. Constantinescu din declarația sa autentică din 24 Octombrie 1901 prin care ratifică cesiunea, iar pentru N. J. Marinescu, din ședința Trib. Argeș cu No. 668/901, prin care s'a invalidat poprirea ce se făcuse de acesta în numele Primăriei București recunoscându-se că suma poprită aparținea Preotului Brad, fiind că această știință a tutorilor nu se poate întinde mai mult de cit dreptul cedat, care n'a putut fi de cit trei patrimi din sumele ce Elena Marinescu zisă și Constantinescu avea să ia de la Primăria București, a patra parte fiind de mai înainte cedată lui Carpen;

Cît pentru nulitatea trasă din împrejurarea că convențiunea intervenită între Elena Marinescu zisă Constantinescu cu Carpen ar conține pactul *quota-litis*, ea nu și poate avea aplicațiunea în cazul de față. Intr'adevăr, pactul *quota-litis* ne fiind oprit de o anume lege, el nu poate fi declarat nul de cit atunci cînd ar fi întemeiat pe o cauză ilicită; că atunci însă cînd clientul a consimțit invoiala de care e vorba, cumpănind interesul său în deplină cunoștință de cauză și ținînd încă seama că avocatul a luat asupra sa risicul și s'a supus la o muncă lungă și penibilă, în acest caz nu se poate susține că cauza ar fi nelicită;

Considerînd în specie că se constată în fapt că Carpen pe lingă că a luat asupra sa sarcina de a suporta cheltuielile procesului, a compărut la mai multe înfățișări și a îndrumat afacerea spre transacție, așa în cit onorariul ce a stipulat este un echivalent drept și potrivit, față de ostenelele ce a pus în serviciul cauzei clienței sale. Că dar nu e cazul de a se declara nulitatea titlului de care se servă Carpen nici din acest punct de vedere;

Pentru aceste motive, redactate de d-l Prim-Președinte, Sc. Popescu, Curtea, respinge apelul, etc.

(ss) Sc. Popescu, C. G. Dimboviceanu, V. Pretorian.

Grefier (s) N. Brătianu

O p i n i u n e

Sunt de părere ca și majoritatea a se respinge apelul, însă pentru motivele din sentința tribunalului.

(s) Oscar Niculescu.

Adnotație. — Nu putem să aprobăm îndestul această decisiune; ea face mare cînstă judecătorilor care au pronunțat-o precum și redactorului său. Atît de mult suntem deprinși să vedem hotărîri în care biata dreptate e violată sub falacioasa scuză a dreptului pozitiv, așa adese ori am auzit nenorocita maximă: *absurda lex sed lex*, în cit simțim o nespasă bucurie cînd vedem pe judecători conduși de dreptate, ca de o stea polară, în aplicarea legii pozitive.

În definitiv această hotărîre nu poate fi adnotată. Ea nu conține nici o cesiune juridică importantă, nu rezolvă vre-o mare controversă de drept, și nu face paradă de o falsă erudițiune, acolo unde nu trebuie, însă aceasta nu o împedecă să fie o bună și frumoasă hotărîre în care dreptatea judecătorului, înlătorează pornirea nedreaptă a lăcomiei clientului și arguțiile sofistice ale avocaților.

Singura problemă juridică, și azi, slavă Domnului, aceasta nu mai e o problemă în țara noastră,

este cesiunea pactului de quota litis, pe care Curtea o rezolvă foarte înțelepțește în sensul jurisprudenței Curții de casațiune și al părerii pe care am susținut-o noi în Revista *Dreptul*, an XXX, numerele 15—17 (1901 Februarie).

Ar fi fost de dorit poate ca asupra acestei singure cesiuni de drept mai importante, Curtea să fi insistat mai mult, punînd în lumină absurditatea vechii concepțiuni a nulității pactului de quota litis astăzi, cînd avocații sunt așa de numeroși, cînd concurența lor e atît de aprigă, și cînd nimic nu împedecă pe client a obține condițiuni mai bune de la alt avocat dacă crede că acelea puse de colegul său sunt prea oneroase. Reaua credință nerușinată a acelor clienți, care la început oferă marea cu sarea și pe urmă plătesc cu procese și injurii serviciile avocatului neplătit și asociat la soarta procesului, e ceva monstruos, care, în interesul moralității publice trebuie înfierat cu cea mai mare energie de justiție.

De și Curtea de casațiune și alte instanțe judecătorești s'au pronunțat în nenumărate rînduri pentru validitatea pactului de quota litis, totuși monstrul care se numește lăcomie, nerecunoștință, rea credință și nerușinare, ridică neconținut capul și cutează să ispitească justiția țării; trebuie dar sdrobotit capul acestui monstru, pentru ca el să nu se mai ridice, și acest lucru nu se poate face de cit prin hotărîrile judecătorești.

Să imiteze judecătorii noștri pe magistrații Englezi. Aceștia cînd achită pe unii mișei cari scapă din cauza imperfecțiunii legii (de ex. : prin prescripțiunea pedepsi), au obiceiul să-i înfieraze prin sentința lor. Nu ar fi rău ca și la noi, cînd instanțele judecătorești recunosc că un litigant a încercat cu rea credință să violeze principiile justiției și ale moralei, să pună ferul roșu pe fruntea lui, relevînd prin sentință partea morală a afacerii.

Judecătorii nu trebuie să uite că sunt chemați să facă dreptate, și dreptatea este nu numai ca cel drept să fie apărat de nedreptate, dar ca, și cel care a cîntăcit să ispitească dreptatea, să simtă o lovitură care să compenseze durerea încercată de cel care a fost bîntuit de grija procesului, precum și pericolul pe care l'a încercat societatea ca să comită o nedreptate.

Cu alte cuvinte eu cred că ar fi bine ca justiția civilă ca și cea penală, cînd se dovedește rea credință, să fie nu numai represivă, ci și preventivă, să apere nu numai în prezent dar și în viitor.

I. Tanoviceanu

Rogăm stărnitor pe abonații rămași în întîrziere cu plata abonamentelor să trimită sumele datorate prin mandat postal direct la administrația ziarului *Curierul Judiciar*, București.